

Jaume Isern i la seva incidència en l'ensenyament de cecs i de la música al Mataró vuitcentista

Jaume Isern and his influence in the teaching of the blind and music in the Mataró of the nineteenth Century

Montserrat Gurrera i Lluch

Universitat de Barcelona

RESUM

Jaume Isern (1798-1880) neix cec i és un destacat músic i compositor que influeix decididament en el desenvolupament i sorgiment de l'art musical de la ciutat de Mataró durant el segle XIX. Està molt involucrat en la vida ciutadana i cultural, sobretot a partir de la dècada dels anys trenta, i també porta a terme diferents accions en pro de l'ensenyament de cecs. En aquest article ens apropem a l'ensenyament que rep Isern com a cec i músic, les seves activitats professionals i culturals, les seves accions en favor de l'ensenyament de cecs i, finalment, la seva rellevància en el món musical de la ciutat i en l'àmbit català.

PARAULES CLAU: història de l'educació especial, segle XIX, Mataró, música, cecs, discapacitats, Jaume Isern.

ABSTRACT

Jaume Isern (1798-1880) was born blind and it was a very important musician and composer with an important influence in the development of music in the city of Mataró on the 19th century. He was very involved in the cultural atmosphere of the city, specially from the 30s, and he also carried on different actions in favour of blind people. In this article we have some references about the studies of Jaume Isern as a blind and as a musician, their professional and cultural activities, their facts in favour of blind people, and finally, their importance in the music field in a local and Catalan level.

KEY WORDS: history of special education, 19th Century, Mataró, music, the blind, the disabled, Jaume Isern.

Jaume Isern és un mataroní que neix cec a la darrerria del segle XVIII; és un destacat músic i compositor i influeix decididament en el desenvolupament i sorgiment de l'art musical de la ciutat, essent mestre d'un bon nombre de deixebles notables. Paral·lelament, també porta a terme diferents accions en pro de l'ensenyament de cecs i participa activament en la vida cultural ciutadana. Els seus coetanis el defineixen com un home excepcional; nosaltres només pretenem apropar-nos a la seva faceta com a mestre de música i la relació que té amb l'ensenyament de cecs.

1. L'educació de Jaume Isern com a cec i les seves activitats laborals i culturals

L'ensenyament i l'educació de cecs hem d'enquadrar-los en el marc que molt bé ens defineix Thos i Codina quan ens en parla en fer la biografia de Jaume Isern i el seu fill Carles, ambdós cecs:

El sentit de l'oïda, després del veure, és el sentit més espiritual, el que millor posa en relació amb el món exterior i el que complementa més l'altre. Per tant, per regla general l'educació i l'ensenyança dels cecs han anat sempre a desenvolupar més i perfeccionar en el possible l'audició; i en quan és propi i menester el palpar, cercant l'equilibri i el restabliment de l'harmonia dels sentits per conèixer el món que ens envolta. Per aquest motiu la música sempre ha estat l'ocupació predilecta dels cecs, tenint en compte que la seva concentració d'esperit els ajuda a destriar els secrets de la melodia i de l'harmonia, així com a assaborir-los, i que els plaers inefables que ella proporciona, obrint l'ànima a altres horitzons, són els més propis per fer oblidar als privats de la visió les tenebres de què es troben envoltats.¹

Les dades que tenim sobre l'educació de Jaume Isern són d'interès per endin-sar-nos en l'ensenyament de cecs del moment a Mataró, perquè ens permeten conèixer el procés que segueix des del seu naixement fins a arribar a desenvolupar una vida completament normalitzada i plenament integrada en la vida social i cultural de la ciutat, i fins i tot més enllà d'aquesta. També ens dona les seves valoracions i recomanacions. En canvi, hem de ser conscients que no tots els nois cecs de l'època tenen les mateixes possibilitats d'educació que ell, fill d'una família comerciant, que li va saber buscar els mestres adients a la seva educació en cada moment, a la qual cosa cal sumar la seva gran capacitat intel·lectual i musical. Tot això va fer de ben segur que Isern fos molt admirat no només com a mú-

1. Terenci THOS I CODINA, *Biografies de D. Jaume Isern y Colomer y D. Carles Isern y Vinyas: Solemnitat literari-musical de les Santes de 1889*, Mataró, Establiment Tipogràfic de Filicià Horta, carrer d'Argentona, núm. 3, 1889, text sense numerar.

sic, sinó també com a cec, i que trenqués els cànons vigents en l'època pel que fa a les aptituds que poden arribar a desenvolupar les persones amb aquesta discapacitat. Amb el seu fill cec es repeteix la situació.

Els pares de Jaume Isern, que neix el 13 de desembre de 1798, influenciats per les idees vigents del moment, decideixen ensenyar-li música. Comença la seva formació als quatre anys amb Fèlix Font, que també és cec des de petit. Als deu anys ja s'ha iniciat en el solfeig (el seu mestre és l'organista de la parròquia de Santa Maria, Antoni Mitjans, que utilitza unes peces en relleu, i pot tocar-les i palpar-les, i arriba així a entendre la representació gràfica de les notes, claus i signes musicals del pentagrama) i toca el piano i *pianoforte*. Més tard aprèn solfeig, harmonia i a tocar l'orgue. El mètode que ha fet servir Mitjans per ensenyar-li solfeig i introduir-lo en el món de la música escrita, pels bons resultats que n'obté, serà la base que prendrà posteriorment Isern per a l'invent del seu aparell perquè els cecs escriguin música.²

Dels setze al divuit anys estudia violí i violoncel amb el distingit violinista Anton Díaz, que és mestre de capella de la seu de Tarragona. Als divuit anys acaba la seva instrucció³ com a músic i professor expert de violoncel, piano, violí i orgue,⁴ amb amplis coneixements de composició i harmonia. A partir dels setze anys segueix ensenyaments de música i diverses ciències, sent el seu primer mestre l'erudit doctor Vicenç Cabanilles, nebot del cèlebre naturalista, que li fa lliçons orals d'humanitats, ciències exactes, físiques i naturals,⁵ i sabem que abans del 1818 també segueix estudis a l'Escola Pia Santa Anna, suposem que en alguna de les dues aules de gramàtica.⁶ El 1819, als vint-i-un anys, els seus pares el porten a operar-lo de les cataractes congènites que té a la famosa escola de medicina Montpeller, però l'operació no és satisfactòria i persisteix la seva ceguesa. És llavors que torna a fer avenços en la seva formació com a invident, quan coneix el doctor de medicina i cirurgia Francesc Campderà i l'advocat tortosí Francesc Vergés, que l'ensenyen respectivament a escriure i aritmètica⁷ durant uns vint dies amb aparells

2. «D. Jaime Isern y Colomer», *Mataró: El Mataronés, Suplemento Artístico Literario de Mataroneses Ilustres* (Mataró), any 1, núm. 1 (abril 1887), p. 2 i 5.

3. Lluís VILADEVALL I MALGÀ, *Els Isern íntims*, Mataró, Impremta Minerva i Publicacions del Diario de Mataró, s. d., p. 7.

4. Terenci THOS I CODINA, «Necrologia de D. Carlos Isern y Vinyas», *Mataró: Revista de Catalunya* (Mataró) (15 juliol 1862), p. 348.

5. Isern resideix a Barcelona a casa de Vicenç Cabanilles del 1816 al 1819. Antoni Josep Cabanilles i Palop (València, 1745 - Madrid, 1804) fou clergue i botànic. Jaume BOTER DE PALAU RÀFOLS, «Els primers anys de Jaume Isern», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* (Mataró), núm. 15 (desembre 1982), p. 5-15. Lluís VILADEVALL I MALGÀ, *Els Isern íntims*, p. 10.

6. Claudio VILÀ PALÀ, *Escuelas Pias de Mataró: Su historial pedagógico*, Salamanca, Calatrava, 1972, p. 240.

7. Per a l'escriptura amb un senzill ormeig aconseguieix que faci molt bona lletra, igual, espaiosa i quadrada. Per a l'aritmètica utilitzen peces en relleu.

d'invenció pròpia. Estan assabentats del sistema adoptat pel metge i director general del Reial Institut de Cecs de París Mr. Sebastien Guillié,⁸ i del seu assaig sobre els avenços fets en la instrucció de cecs, en què prova que poden obtenir uns resultats tan brillants com els que no tenen aquesta discapacitat, i hi mantenen un contacte constant, a través del qual reben els seus estudis i nous assaigs.⁹

Tenim constància del mètode que va seguir Campderà amb Isern a partir del seu llibre,¹⁰ en què afirma que quan inicià l'ensenyament a Jaume Isern només tenia constància que a París es feia servir un mètode per ensenyar els cecs mitjançant caràcters en relleu, i a partir d'aquesta idea comença a ensenyar-li les primeres lletres. La impaciència i entusiasme d'Isern van fer que Campderà iniciés els seus ensenyaments sense gairebé informar-se del mètode, però amb quinze dies Isern fou capaç d'escriure frases en un paper, que Campderà llegeix. Una vegada ja sap escriure frases, passen a l'estudi de l'aritmètica, simultàniament amb el perfeccionament de l'escriptura, que en un principi els sembla més fàcil. Campderà fa construir un aparell per facilitar-ho, però delega l'ensenyament a Francesc Vergés.

El que ha après possibilita a Isern tot un camp d'autonomia com a invident que fins ara no tenia. Finalitzats aquests ensenyaments, reben de París l'obra que ha publicat Mr. Guillié el 1817, just dos anys abans, i constaten que el mètode que han seguit amb Isern és diferent del que es fa en aquell establiment, però opinen que el seu és més adequat, que els instruments que han utilitzat són millors i que els resultats obtinguts són més satisfactoris. En canvi, aquesta obra els dona una visió més àmplia de tots els ensenyaments que fan en aquell institut, ja que no només es limiten a les primeres lletres, sinó que ensenyen música instrumental i vocal, diverses professions mecàniques (inclosa la d'impressor, i es fan els llibres impresos en relleu), catecisme, francès, llatí, grec, anglès, italià, història, geografia i matemàtiques. Per tant, els alumnes arriben a tenir uns coneixements equipara-

8. Aquest establiment també és conegut com Institut des aveugles de París. Sebastien Guillié, metge i músic, va dirigir aquesta institució entre 1815 i 1821 i hi desenvolupà sobretot els ensenyaments musicals, i escriví diverses obres sobre l'ensenyament de cecs. És conegut també pel seu famós *Essai sur l'instruction des aveugles*, París, Imprimé par les aveugles, 1817.

9. Quan el doctor Campderà el 1836 està escrivint la notícia bibliogràfica per al llibre, afirma que està en contacte amb Mr. Pignier, director general i metge en cap del Reial Institut de Cecs de París, a qui remet els avenços fets per Isern, i allora Pignier li fa saber les darreres novetats i els assaigs que estan portant a terme.

10. FRANCISCO CAMPDERÀ CAMIN, *Descripciones de algunos instrumentos para enseñar a los ciegos las primeras letras y la escritura en notas de música por D. Jaime Isern, ciego de nacimiento: Antecede una noticia bibliográfica del autor: Escrita por D. Francisco Campderá y Camin, socio correspondal de la Real Academia de Ciencias Naturales y Artes de la ciudad de Barcelona, de la Sociedad Económica de Amigos del País de la misma y de la de Tortosa, etc.: Con láminas*, Barcelona, Imprenta de D. Francisco Oliva, carrer de la Plateria, 1837.

bles al d'altres estudiants vidents, i alguns fins i tot desenvolupen càtedres de matemàtiques i física. El Reial Institut de Cecs de París és un centre molt rellevant en l'ensenyament de cecs, i n'és alumne i després professor Louis Braille (1806-1852), inventor del mètode d'escriptura per a cecs, que és adoptat com a oficial per aquest institut l'any 1854, i el 1878, com a sistema universal d'ensenyament de cecs.¹¹

En tornar, animat pels avenços fets a França, Isern continua les classes a Barcelona amb Cabanilles i segueix estudis literaris, filosòfics, històrics i geogràfics, ciències físiques, químiques i naturals, i també freqüenta les aules de la Llotja per seguir el curs del naturalista doctor Yáñez, catedràtic de la Universitat de Barcelona. En aquesta època Isern passa el dia entre les aules i les tertúlies, i coincideix amb personalitats rellevants del món de les arts i de les lletres,¹² amb els quals fa amistat. El 1821, als vint-i-tres anys, torna a Mataró perquè el negoci familiar queda molt afectat per la crisi comercial i industrial, i tenen problemes econòmics.¹³ Aquests primers anys d'Isern a Mataró són d'una gran activitat. S'inicia en l'ebenisteria i torneria sota el guiatge del seu pare i té múltiples ocupacions: ebenista, fuster, torner, confecciona dos violins, treballa fusta, marfil, paper, alabastre, caoba, etc. També fa cadires, taules, etc. És llavors quan comença a impartir classes de solfeig, piano i violí. El mateix any que torna a la ciutat inventa i construeix un instrument perquè els cecs puguin escriure notes musicals, i el 1826 rep un premi, com veurem, i el seu invent s'aplica a diverses ciutats. Després d'aquest primer invent en seguiran d'altres: un per escriure, un altre per sumar i un altre per jugar al quinto.

Quan Ferran VII és a Barcelona, entre el 1827 i 1828, Isern li demana un ajut econòmic per continuar treballant en les màquines que ha inventat per a l'ensenyament de cecs, perquè la seva situació econòmica no li ho permet. A partir d'aquí es generen una sèrie d'informes, el 1828, de l'intendent de l'Exèrcit i Principat de Catalunya i també de la Junta de Comerç, que donen suport a la tasca que està fent Isern i són molt favorables que se l'ajudi. El rei, per la seva banda, li concedeix una pensió anual de tres-cents ducats. A canvi, Isern ofereix col·laborar amb el Reial Conservatori d'Arts i en el cas d'obrir-se a Madrid una escola de cecs. Però no tenim constància que Isern hi anés. Per Reial ordre de 26 febrer

11. Jaume BOTER DE PALAU RÀFOLS, «Els primers anys de Jaume Isern», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* (Mataró), núm. 15 (desembre 1982), p. 5-15.

12. Entre els quals podem destacar el pintor alacantí Vicenç Rodes (director de l'Escola de Belles Arts, professor de pintura de la Reial Llotja de Barcelona i músic), l'escriptor D. Leandro Fernández de Moratín (amb qui viu), o amb la comtessa de Vallcarca, que es pot dir que és la seva protectora quan la família Isern passarà dificultats econòmiques. Lluís VILADEVALL i MAIGÀ, *Els Isern íntims*, p. 13-19.

13. El negoci dels Isern queda ressentit greument per la gran paralització del comerç de cabotatge que la ciutat fa amb les costes valencianes, murcianes i andaluses, on la febre groga ha afectat molt. A Barcelona, entre agost i novembre de 1821 hi ha 8.846 víctimes (BC, JC, lligall: JC-LVI, p. 3-43).

de 1828 se li assigna un ajut, però a la meitat de l'any ell el reclama perquè encara no l'ha rebut. A principis de 1829 el Ministeri d'Hisenda vol fer efectiu aquest ajut i demana a la Junta de Comerç quina li sembla que ha de ser la quantitat, perquè la vol treure dels seus fons, però la Junta respon per una banda que no sap quina quantia li ha de donar i per l'altra que no està d'acord que es tregui de la seva assignació, perquè aquesta és una qüestió més de beneficència que no pas de les seves funcions, que són el foment de l'agricultura, la indústria i el comerç, però no sabem si s'arriba a treure dels seus fons.¹⁴ Finalment, el rei li concedeix una pensió anual de tres-cents ducats com a protecció reial pel seu talent a partir de 1829.

L'Ajuntament de Mataró també el protegeix com a músic, i el 1829 li dóna el càrrec d'organista perpetu de la parròquia de Santa Maria, i a partir de 1840 també ensenyarà a la nova Escola Municipal de Música.¹⁵ D'aquesta època també tenim constància que el 1838 Isern fa un recurs a l'Ajuntament perquè l'eximeixi de pagar per no servir a la Milícia Nacional, que li és concedit. El 1844 participa en l'Exposició Industrial que se celebra a Barcelona arran de la visita d'Isabel II.¹⁶

Ja cap a la dècada dels trenta, quan és plenament capaç d'escriure amb calligrafia per a vidents, vol llegir autònomament, ja que si bé pot escriure fàcilment fent que la lletra tingui relleu, li resulta gairebé impossible identificar les lletres en relleu, fins i tot les que ell ha escrit. És llavors quan coneix l'escriptura i la lectura a partir de línies rectes en relleu, que utilitza per a cada lletra un símbol, i que en donar la volta al paper reconeix perfectament; segurament és similar al sistema d'escriptura inventat pel professor de l'Escola Municipal de Cecs de Barcelona Pere Llorens. Posteriorment suposem que Isern, que està al corrent de les darreres novetats de l'ensenyament de cecs, en generalitzar-se el sistema d'escriptura i lectura amb punts inventat per Braille, adoptat com a oficial el 1854 al Reial Institut de Cecs de París, també l'empra.

Un cop aconseguida l'estabilitat econòmica¹⁷ a partir dels encàrrecs municipals i els ingressos que li proporcionen les classes privades i/o particulars, contrau matrimoni amb la mataronina Carlota Vinyas, i tenen dos fills: Càndid i Carles (cec

14. BC, JC, lligalls: JC-IVI i JC-LXXIX.

15. El 18 de setembre de 1829 es fa una escriptura pública entre l'Ajuntament i Jaume Isern sobre el càrrec perpetu d'organista i la seva assignació. Posteriorment, per escriptura pública, el 14 d'octubre de 1840, a les obligacions del càrrec s'hi afegiran les d'ensenyar música a quatre nens de la ciutat necessitats, tenint preferència els cecs pobres, i no es podrà moure de la ciutat; a més, no podrà impartir classes en cap altre establiment (AMM, acords municipals de 19 de desembre de 1840 i 28 d'abril de 1852).

16. AMM, acords municipals de 15 de febrer de 1838. Joaquim LLORET, *Mataró, dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*, Mataró, Caixa d'Estalvis Laietana, 2000, p. 350.

17. En l'àmbit familiar també les seves germanes s'han casat (una a Màlaga i l'altra a Mataró amb l'advocat Josep Boter i Llauder), i els seus pares han mort.

com el seu pare).¹⁸ Econòmicament, Jaume Isern va consolidant la seva posició i el 1852 tenim notícia que posseeix diversos béns, fins al punt que l'Ajuntament el considera un veí benestant i pretén retirar-li l'assignació d'organista, però finalment no l'hi treu.¹⁹ Ara bé, a partir del naixement de Carles, Isern es dedica molt especialment a la seva educació, i el seu fill de seguida es manifesta com un geni musical: als tres anys i mig coneix l'harmonia, prop dels quatre anys aprèn sol a tocar el violí i el piano, i així fins a dominar més de vint instruments. També compon cançons, als catorze anys és professor i als divuit es considera un geni. Quan Carles és jove, la casa dels Isern es converteix en una acadèmia molt lluída: reunions particulars, cenacle dels intel·lectuals més vitals de la ciutat i centre d'una distingida joventut d'ambdós sexes, a l'estil de salons de ciutats importants, on arriben les darreres composicions europees, es coneixen les òperes que s'estrenen a Barcelona i se'n segueix la vida musical. I també hi tenen cita el cant, la música i la poesia.²⁰

Amb la mort prematura dels seus fills als disset i divuit anys, Isern es replega a una vida que gira al voltant de la religió, la música i l'estudi. Musicalment ara arracona el violí i la resta d'instruments, i es dedica només a tocar l'orgue, en especial cançons litúrgiques, cercant nous efectes de sonoritat, i arriba a assolir una gran perfecció tècnica. També comença a impartir nombroses lliçons de música pel seu compte i retorna al piano. I així fins als seus darrers anys de vida, en què a més fa treballs d'ebenisteria.

No obstant això, el continuen visitant homes eminents nacionals i estrangers, tant artistes com literats, segueix donant suport a iniciatives culturals ciutadanes: forma part de la Junta de l'Ateneu Mataronés (hi exerceix diferents càrrecs, entre els quals el de president i vicepresident; imparteix sessions literàries i musicals; també és fundador i vicepresident de la seva Biblioteca Popular), és un dels fundadors de la Caixa d'Estalvis local, participa en l'Exposició Agrícola i Industrial que se celebra a Mataró el 1865 —hi aporta diversos objectes de fusta construïts per ell—,²¹ etc. I també es relaciona amb diverses institucions nacionals i interna-

18. Càndid neix el 3 d'octubre de 1841 i mor el 28 de desembre de 1858. Carles neix el 2 d'octubre de 1843 i mor el 3 de juliol de 1862.

19. Carlota Vinyas i Lastortas és filla d'una família amiga de la seva, i es casa amb Jaume Isern el 19 de desembre de 1840. Viuen al carrer Barcelona fins, almenys, al 1849. A partir de 1855 hi ha constància certa que viuen al carrer Moles, però podria ser que el 1852 ja hi visquessin, perquè quan el Consistori li vol treure l'assignació pel sou que cobra com a organista ja diu que té diverses possessions (Lluís VILADEVALL I MALGÀ, *Els Isern íntims*, p. 21 i 34-37; AMM, acords municipals de 26 i 28 d'abril, i 28 de maig de 1852; AMM, padró d'habitants GOB 53, 56/57, 63/64/65, 82/83/84 i 96/97).

20. Francesc CORTÉS, «Cent cinquanta anys de la missa de Mn. Blanch: una partitura viva», *150 anys de la missa de Mn. Blanch: una partitura viva*, Mataró, Gràfiques Solà, 1998 (text sense numerar).

21. L'Exposició Agrícola i Industrial se celebra a Mataró del 27 al 30 de juliol de 1865, i Isern hi exposa objectes de fusta que ha construït, entre els quals hi ha un violí, un flautí, una taula i una esfera (*Revista Mataronesa*, núm. 39 (6 agost 1865)).

cionals: és membre de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, soci i corresponsal de la Reial Societat Patriòtica d'Amics del País de l'Havana, i soci de mèrit de les societats econòmiques de Barcelona, Màlaga, Tortosa i Girona, etc., i vocal honorari de la Junta Directiva de l'Escola de Cecs de Barcelona.²²

Fins al 1868 imparteix classes a l'Escola Municipal de Música, i després ho fa de manera privada i/o particular fins a finals del 1877, en què sofreix una ombra de feridura que li afecta el costat esquerre. El supleix en l'orgue el seu deixeble Lluís Viada. L'any següent es fractura una cama i Viada el torna a suplir a l'orgue, i ara també imparteix les nombroses lliçons de música que fa el seu mestre. El 18 de juliol de 1880 Jaume Isern mor víctima d'una hemorràgia cerebral.

De l'ensenyament com a cec de Carles Isern, no en tenim tantes dades com del seu pare, i la majoria d'estudiosos en destaquen el gran geni musical i la mort prematura als divuit anys.²³ Sabem que el seu pare es dedica a educar-lo des d'infant i que de ben petit ja demostra tenir una gran facilitat per a la música. Per tant, la seva formació inicial la fa a casa, de ben petit, basada en la música, i la fa de manera individual, sense assistir a cap escola.

Tenim constància que estudia i té bons resultats. En concret, als deu anys inicia els seus estudis reglats en els tres anys de llatinitat i humanitats, i tot seguit fa els estudis elementals de filosofia al Col·legi de Santa Anna dels Pares Escolapis de la ciutat, on segueix les classes i s'examina (els cursos de llatinitat i humanitats els fa del curs 1853-1854 al 1855-1856, i els estudis elementals de filosofia, durant el curs 1856-1857) dels nivells d'estudis superiors que s'imparteixen en aquest moment a Mataró i estan agregats a la Universitat Literària de Barcelona. A més, també assisteix a diverses càtedres.²⁴ No hi ha referències sobre si va a l'Escola de Cecs de Barcelona, que el seu pare elogia tant, però està clar que a partir dels deu anys també segueix les classes destinades a vidents.

Suposem que utilitza els invents del seu pare per escriure música, textos i fer aritmètica. Per llegir i escriure ens decantem a pensar que ja fa servir l'escriptura de relleu amb punts de Braille, que ja s'utilitza a l'Escola de Cecs de Barcelona, tot i que no és adoptada internacionalment fins el 1878.²⁵

22. Lluís VILADEVALL I MALGÀ, *Els Isern íntims*, p. 39-41 i 51-52; *Diario de Barcelona* (18 agost 1857 i 9 setembre 1861).

23. Terenci THOS I CODINA, *Biografies de D. Jaume Isern y Colomer...*; *Revista Mataronesa*, núm. 22 (3 juliol 1864).

24. AGHUB 22/4/4/11, 22/4/4/2, 22/4/5/12 i 22/4/5/13; Jaume BOTER DE PALAU RÀFOLS, «Els primers anys de Jaume Isern», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* (Mataró), núm. 15 (desembre 1982), p. 5-15; Claudio VILA PALÀ, *Escuelas Pías de Mataró: Su historial pedagógico*, Salamanca, Calatrava, 1972, p. 856.

25. Jaume BOTER DE PALAU RÀFOLS, «Els primers anys de Jaume Isern», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* (Mataró), núm. 15 (desembre 1982), p. 5-15.

2. Les accions de Jaume Isern a favor de l'ensenyament de cecs

En general, l'ensenyament dels nois i noies discapacitats, ja sigui cecs com sordmuts, és vist com a beneficència, i ni les famílies ni la societat creuen que puguin dedicar-se a gairebé res, per tant, se'ls pot ensenyar poca cosa, i només en el cas dels cecs hi ha el convenciment que poden dedicar-se, amb més o menys profit, a la música.

La primera notícia documentada a Mataró de l'existència de cecs i sordmuts data de 1835, quan se'n fa una relació amb el nom, l'edat, la discapacitat (que s'anomena malaltia), per quin motiu la tenen i a què es dediquen:²⁶

<i>Nom i cognoms</i>	<i>Edat</i>	<i>Discapacitat</i>	<i>Ocupació</i>
Jaume Isern	37	Cec	Organista de la parròquia de la ciutat, professor de solfeig, piano i violí. Sap treballar d'ebenista i torner. Ha inventat mecanismes per escriure, comptar i escriure música.
Fèlix Viñas	58	Cec	Ha construït una màquina de tòrcer cotó, que també utilitza.
Jaume Salvat	35	Cec	Toca el violí i resa salms.
Josep Llovet	30	Cec	Toca el violí i resa salms.
Josep Codina	24	Cec	Toca el violí i teixeix.
Miquel Alsina	17	Cec	Toca el violí.
Baptista Ribas	52	Sordmut	(Il·legible)
Francesca Roman	18	Sordmuda	Fa mitja, cus i broda perfectament.
Dolors Rosell	8	Sordmuda	Fa mitja.
Francesc Vilella	7	Sordmut	No fa res.
Narcís Padro	7	Sordmut	No fa res.
Secundina Freixas ²⁷	44	Cega	

26. Aquesta relació respon a la Reial ordre de 16 de gener de 1835; AMM, AH-224.

27. No consta en aquesta relació, sinó al padró d'habitants d'aquest any. És soltera, no en sabem l'ocupació i viu al carrer Sant Francesc d'Assís, núm. 6 (AMM, padrons d'habitants GOB 50/51).

Les darreres informacions que tenim en aquest sentit anteriors a 1868 són del cens de 1860.²⁸ De sordmuts, n'hi ha quatre homes i cinc dones. De cecs i impossibilitats, n'hi ha vint-i-quatre homes i catorze dones.

En aquest context, Isern fa diferents tipus d'actuacions per tal de potenciar l'ensenyament dels cecs en tots els àmbits i matèries possibles: invenció d'instruments per facilitar l'aprenentatge, divulgació de les possibilitats d'educació i avenços que es fan en altres ciutats, descripció de les vivències pròpies, etc. Però no sabem fins a quin punt exerceix el magisteri en alumnes cecs, i només tenim constància que es dedica molt especialment a l'ensenyament del seu fill Carles, cec de naixement, que segons els seus coetanis és molt semblant psicològicament al seu pare i, per tant, d'esperit inquiet per aprendre i amb grans dots musicals.

Quan es crea l'Escola Municipal de Música de Mataró el 1840 i Isern n'és el director i professor, hi ha quatre places per a alumnes pobres i hi tenen preferència els cecs. No sabem fins a quin punt Isern influeix en la decisió, però estem segurs que la seva decidida convicció del fet que és molt necessari ensenyar els cecs ha de ser fonamental en aquest sentit, ja que hi ha molts factors a favor seu: l'ensenyament d'aquests nens es veu com a beneficència, cinc anys abans es fa una relació de cecs i la gran majoria saben tocar el violí, i per tant tenen aptituds per a la música. La nostra afirmació és reforçada pel fet que quan el 1884 es reobre l'Escola Municipal de Música, aquesta preferència d'instrucció dels nens cecs ja no hi figura. En canvi, no hi ha constància que sigui alumne seu cap dels cecs que apareixen en la relació ni que cap dels seus alumnes gratuïts sigui cec, si bé és l'única oferta educativa a la ciutat adreçada a invidents de què tenim constància.²⁹

La seva dedicació al magisteri directe amb alumnes cecs, en cas d'existir, havia de ser de poca rellevància i circumscrita a Mataró, ja que el contracte que signa Isern amb l'Ajuntament per a l'Escola Municipal de Música el 14 d'octubre de 1840 l'obliga a romandre a la ciutat i no anar a cap altre establiment. Així doncs, el lliga a Mataró, la qual cosa el limita a l'hora de poder exercir de professor en les escoles de cecs de Barcelona o Madrid,³⁰ però hi ha dades sobre col·laboracions i visites:

— Quan Ferran VII li concedeix la pensió de tres-cents ducats com a protecció reial pel seu talent, a canvi Isern ofereix comunicar els seus avenços al Reial Conservatori d'Arts mitjançant la Junta de Comerç de Barcelona, i també accepta la proposició de l'intendent: en cas d'obrir-se a Madrid una escola de cecs, ell ajuda-

28. AMM, AH-224.

29. AMM, AH-224.

30. AMM, acords municipals de 28 d'abril de 1852; *Diario de Barcelona* (9 setembre 1861); BC, JC, lli-galls: JC-LVI i JC-LXXIX.

ria a establir-la, sempre que hi anés acompanyat i se li paguessin les despeses del desplaçament. Però no tenim constància que Isern hi anés.

— Els seus invents per a l'ensenyament de cecs, a partir de 1826.

— La Junta de Comerç sol·licita a Isern el 1834, de part del governador civil, informes sobre Antoni Mares, que vol obrir una escola de cecs. Però en demanar la protecció de la Junta de Comerç per costejar-la, això no és possible, i per tant sembla que no s'estableix.

— La Junta de Comerç es planteja seriosament obrir una escola de cecs el 1841, i demana a Isern que en presenti la planificació, el pla d'instrucció, els materials i el cost. No tenim constància si finalment l'estableix, ja que l'Ajuntament de Barcelona proposa que en subvencioni la seva, que ja funciona.³¹

— Visita l'escola de cecs i sordmuts de l'Ajuntament de Barcelona³² i és vocal honorari de la seva junta directiva.

2.1. Els invents per facilitar l'ensenyament de cecs per comunicar-se

Jaume Isern, en la seva joventut, ja hem dit que construeix una sèrie d'aparells a partir de l'experiència com a alumne invident. Aquests invents tenen l'objectiu comú de facilitar que els cecs puguin comunicar-se mitjançant l'escriptura amb els vidents; no obstant això, no n'hem pogut trobar cap orientació pedagògica.

El primer enginy que inventa és per escriure música (1821), i el construeix el seu pare amb fusta seguint les seves indicacions. Per fer-lo és un gran ajut l'experiència com a músic i els instruments que van utilitzar els seus mestres, a més dels coneixements que té de física i matemàtiques, que li faciliten la comprensió i estructuració de l'espai: el mètode que va utilitzar Antoni Mitjans per ensenyar-li solfeig amb peces en relleu i les línies base de l'estructura de l'enginy utilitzat per Campderá per ensenyar-lo a escriure.

Aquest invent rep el 1826 la medalla gran d'argent de la Societat Filantròpica de la Reial Societat de Londres per al Foment de les Arts, Manufactures i Comerç. L'Institut de Cecs de Londres és el primer que el fa servir i el Govern li demana reproduir-lo. Pel que fa a l'Estat espanyol, l'invent primer és assajat i aplicat a l'ensenyament de cecs pel senyor Ricart a Barcelona, i després al col·legi de cecs, sords i muts de Madrid.³³

31. BC, JC, llibre 202.

32. *Diario de Barcelona* (9 setembre 1861).

33. Terenci THOS I CODINA, *Biografies de D. Jaume Isern y Colomer...*; Lluís VILADEVALL I MALGÀ, *Els Isern íntims*, p. 15.

A grans trets, consisteix en un marc de fusta amb un llistó amb dents que serveix de guia i unes planxes que llisquen amb uns sortints de llauna que indiquen les cinc línies de la partitura. Tot això amb una planxa de llauna que a sota hi té un paper de calcar, a sota del qual hi ha un paper en blanc que queda escrit quan es fa servir el punxó. Amb aquest invent es poden escriure fins i tot partitures amb dues o més veus, i assenyalar-hi el compàs.³⁴

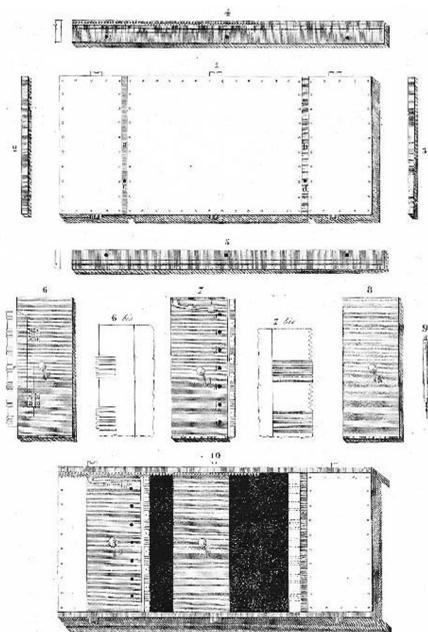

FIGURA I. Atuell per escriure música.

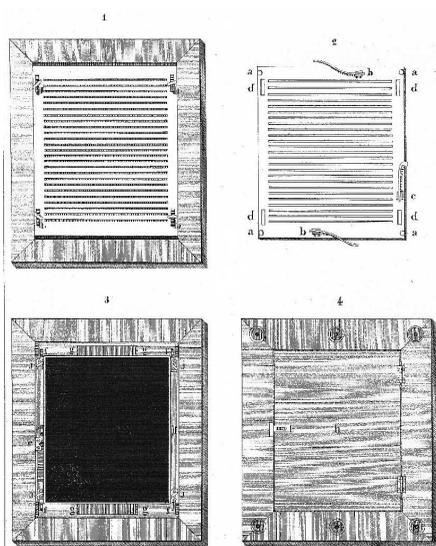

FIGURA II. Atuell per escriure lletres.

Després inventa i perfecciona instruments per a l'escriptura, un altre per a l'aritmètica i un altre per jugar fent servir nombres. Són aparells molt semblants als que fa servir Campderà per ensenyar-lo a escriure i l'aritmètica. El primer és un marc de fusta amb unes pautes a sota de les quals posa un paper de carbó i el paper en blanc per escriure; i l'enginyer per a l'aritmètica consisteix en una caixa on hi ha els números en relleu i uns forats on encaixar-los per efectuar les operacions. El darrer invent és per jugar al quinto fent servir els nombres.

34. FRANCISCO CAMPDERÀ CAMIN, *Descripciones de algunos instrumentos para enseñar a los ciegos...*, p. 11-21.

Preocupat per facilitar als cecs l'escriptura en qualsevol situació, durant la dècada dels anys trenta Isern fa algunes modificacions al seu invent original, i proposa fer-lo servir sempre que ja es tingui una certa pràctica a escriure amb l'atuell inicial.

2.2. Publicacions i escrits que fa per potenciar i divulgar l'ensenyament de cecs

Com ja hem dit, hem de tenir en compte que en aquesta època l'ensenyament de cecs és vist com a beneficència fins i tot pels mateixos mestres, la Junta de Comerç o els ajuntaments. A més, hi ha la creença generalitzada que gairebé només poden aprendre nocions rudimentàries de música potenciant-ne el sentit de l'oïda.³⁵

Jaume Isern, com a cec, té una posició completament diferent d'aquestes actituds generalitzades, i les escriu. Es publiquen al *Diario de Barcelona* al setembre de 1861. El text no és gaire extens, però el redacta des de la pròpia experiència com a alumne i com a mestre. En l'escrit anima que s'ensenyi els cecs, desmenteix molts dels estereotips creats respecte a ells i fonamenta cada una de les seves afirmacions,³⁶ tot i que ell també descriu els cecs com a persones desgraciades. Isern fa aquest escrit responent a un deure seu envers els seus mestres, especialment el doctor Campderá, i la línia argumental que segueix és la següent:

— Fins a final del segle XVIII els cecs són considerats injustament persones inútils, i per tant s'abandona el seu ensenyament. I els mateixos cecs es resisteixen a seguir els primers intents d'ensenyar-los.

— A principis del segle XIX, persones filantròpiques escriuen tractats sobre l'ensenyament de cecs i estableixen escoles, i s'avança molt en profit d'aquesta classe desgraciada de la societat, però encara hi ha molta feina a fer.

— Els cecs són iguals que els que hi veuen, amb l'única diferència que els manca el sentit de la vista. Per tant, les seves facultats intel·lectuals es poden desenvolupar igual que ho fan els altres: poden estudiar llengües, història, poesia, ciències, literatura, etc., i assistir a les classes públiques amb algú que els llegeixi (tasca que pot fer fàcilment algun company de la classe).

— No tots tenen aptituds per a l'estudi, i llavors cal saber per a quin ofici o art són més hàbils i ensenyar-los a desenvolupar les seves facultats. Sense la vista es poden exercir molts oficis: cisteller, espartenyer, sabater, terrissaire, torner, fuster, forner, confiter, etc.

35. Lluís VILADEVALL I MALGÀ, *Els Isern íntims*, p. 15.

36. L'escrit original està fet utilitzant l'atuell per a escriptura inventat per ell (*Diario de Barcelona* (9 setembre 1861)).

— Ell només dedicaria a la música els cecs que tenen bones aptituds, predisposicions i són genis creadors, ja que són els que poden arribar a ser organistes o concertistes. Creu que és un error pensar que tots els cecs poden dedicar-se a la música, perquè la dificultat de no poder llegir les notes sumada a la d'executar un instrument són obstacles perquè els que no són gaire hàbils en música puguin guanyar-se bé la vida.

— L'objectiu final de l'ensenyament de cecs és proporcionar-los un mitjà per treballar i que els permeti viure amb una certa independència, i això es pot aconseguir ensenyant-los algun ofici o una de les ocupacions que hi ha a les indústries o al comerç.

— Inicialment els cecs, quan fan un treball manual, semblen poc hàbils, perquè no han vist mai com es fa el que han d'imitar, però amb la pràctica adquireixen una destresa admirable; per tant, convé començar l'educació des d'infants.

— És important que els cecs no coneguin l'oci perquè a més de no desenvolupar els sentits, fa néixer mals hàbits que són difícils de superar.

— Els mitjans i la metodologia de l'ensenyament de cecs s'han de personalitzar en cada individu i s'han d'adaptar.

— Els col·legis per a cecs són molt útils per aprendre-hi el primer ensenyament, i si no aprenen res més és quan els trobem només cantant pel carrer.

— Com que és impossible que en un col·legi s'ensenyi tot el que poden aprendre els cecs, cal que la societat es convenci que poden aprendre i fer moltes coses, i llavors els artistes els admetran a casa seva per ensenyar-los el seu art o ofici.

És evident que aquest escrit, elaborat quan ja té seixanta anys i acumula una gran experiència, constitueix el reflex d'una labor pedagògica de conscienciació popular que de ben segur ha anat portant a terme, no només en la seva vida quotidiana ja de per si prou rica i diversa, sinó també en totes les institucions de les quals forma part, ja sigui en l'àmbit local, català, espanyol o fins i tot estranger.

2.3. L'ensenyament dels cecs de la ciutat

A Mataró no hi ha cap escola de cecs, i els ensenyaments que poden rebre estan molt condicionats per la classe social a la qual pertanyen. L'escola més propera a la ciutat és la de Barcelona, però només estarà a l'abast de famílies que tinguin prou recursos econòmics i tampoc tenim constància que cap mataroní hi assisteixi. Les possibilitats educatives dels nois de famílies més o menys benestants segueixen el patró dels Isern: aprenen amb professors particulars, ja siguin cecs o vidents amb sensibilitat per ensenyar a alumnes amb aquesta discapacitat, es dediquen majoritàriament a la música i també s'instrueixen en altres matèries de ciències o lletres. En canvi, els cecs de classes humils de la ciutat s'hauran de

formar a casa, a les escoles públiques, on se'ls pot intentar adaptar l'ensenyament, o tenen la possibilitat d'ocupar alguna de les quatre places gratuïtes que els ofereix l'Escola Municipal de Música.

3. El deixant de l'obra de Jaume Isern en el món musical

Una vegada analitzada l'obra de Jaume Isern en la seva faceta com a cec, ens apropiarem a la seva influència en la vida musical mataronina del segle XIX.

3.1. *L'Escola Municipal de Música*

Un pas important per a la consolidació dels estudis musicals que imparteix Isern és quan l'Ajuntament de Mataró el protegeix com a músic el 18 de setembre de 1829³⁷ i li assigna el càrrec perpetu d'organista de la parròquia de Santa Maria, fent-ne l'excepció que no sigui clergue,³⁸ amb una assignació de quatre mil quatre-cents rals anuals pagats en quatre trimestres.³⁹ Aquest nomenament representa, en certa manera, el primer pas cap a l'establiment de l'Escola de Música, ja que es crea ampliant les competències que té aquesta plaça. En aquests moments podem considerar que Isern comença el seu magisteri musical d'una especial importància, que exerceix gairebé durant mig segle, però en tenim poques referències i només sabem que ensenya solfeig, piano i violí, amb bons resultats.

Finalment, el Consistori crea l'Escola Municipal de Música quan el 14 d'octubre de 1840, amb càrrec als pressupostos municipals, afegeix a les obligacions d'organista ensenyar música gratuïtament a quatre nens de la ciutat necessitats que l'Ajuntament designi, tenint preferència els cecs pobres; a més, obliga Isern a romandre a la ciutat i a no anar a cap altre establiment i, en no disposar de local propi, les classes es fan a casa seva.⁴⁰ Aquest canvi en les clàusules anteriors al

37. Data de l'escriptura pública del càrrec (AMM, acords municipals de 28 d'abril de 1852).

38. Sembla que a principis de segle ja s'havia plantejat alguna excepció quan el 1817, en morir el prevere Bonaventura Quintana, l'Ajuntament no troba cap músic de professió i natural de la ciutat, i proposa al rector si pot oferir places de músic de l'església parroquial a una persona d'alguna altra professió però de la ciutat (AMM, acords municipals de 18 d'agost de 1817).

39. AMM, AH-105, AH-175 i AH-177.

40. L'escriptura pública entre l'Ajuntament i Jaume Isern com a organista perpetu i l'assignació econòmica es fa el 18 de setembre de 1829. S'hi afegeixen les obligacions d'ensenyar música gratuïtament el 23 de novembre de 1840. La Diputació Provincial aprova la proposta d'escola i l'assignació el 23 de novembre de 1840 (AMM, acords municipals de 19 de desembre de 1840, 28 d'abril de 1852 i 5 de febrer de 1869; AMM, AH-105, AH-170 i AH-177).

càrrec d'organista són molt possiblement degudes al fet que el titular de la plaça, que és Baltasar Dorda, mor el 15 de novembre de 1839, i en guanyar l'oposició Isern ja pot exercir-hi amb caràcter definitiu.⁴¹

Amb les dades de què disposem no podem intuir fins a quin punt la creació de l'escola podria estar relacionada amb el fet que Isern ja està fent classes de música i el Consistori vol aprofitar l'avinentesa per aconseguir quatre places gratuïtes, ja que no tenim constància que se li assigni cap dotació especial i es limita a afegir aquesta obligació a les del càrrec que ja exerceix.⁴²

La primera notícia que tenim de demanda d'admissió d'un alumne en les places gratuïtes és del 17 de desembre de 1840, quan Francesca Abat, vídua d'un capità, demana que el seu fill sigui un dels quatre alumnes que Isern ensenyi gratuïtament.⁴³ A partir de finals de 1840, l'Escola Municipal de Música comença a funcionar amb tota normalitat i el tema dels alumnes gratuïts que ha d'assignar l'Ajuntament es resol en els plens. Normalment les places tenen molta demanda i en alguns moments s'han de deixar nois fora.⁴⁴

A partir de 1862, després de la mort dels seus fills, com ja hem dit, Jaume Isern es dedica només a tocar l'orgue i també imparteix moltes lliçons de piano pel seu compte.

L'assignació de quatre mil quatre-cents rals que li atorga l'Ajuntament a partir de 1829, quan el nomena organista de Santa Maria, no l'augmenta en assignar-li l'Escola Municipal de Música, i és el que continua cobrant mentre té l'escola a càrrec seu. Els cobraments són per trimestres, com la resta de mestres que cobren dels pressupostos municipals, i tenim constància que fins al curs 1866-1867 rep la mateixa quantitat, mentre que en 1867-1868 passa a percebre una mica menys, quatre-cents divuit escuts, tot i que el pressupost continua sent el mateix, i no sabem si a partir del curs següent aquesta dotació la segueix cobrant o bé es disminueix més, ja que al febrer de 1869⁴⁵ el Consistori, pel tal de rebaixar els pressupostos municipals, demana a la Diputació Provincial eliminar la partida dels 4.440 escuts que es paguen a Isern per invertir-los en obres públiques. I si bé no en sa-

41. AMM, acords municipals de 28 de febrer de 1820; MASMM, llibres de la Capella de Música.

42. AMM, AH-224.

43. AMM, acords municipals de 17 de desembre de 1840.

44. Queden alumnes fora sobretot els anys 1844, 1867 i 1868 (AMM, acords municipals de 17 de desembre de 1840, 25 de gener i 8 de març de 1841, 21 de novembre i 3 i 6 de desembre de 1844, 4 de març de 1845, 26 de febrer i 20 d'abril de 1847, 23 d'agost i 2 de desembre de 1850, 2 de juliol i 11 d'octubre de 1852, 19 d'agost de 1853, 27 de gener de 1854, 16 d'abril de 1855, 3 de juny de 1856, 10 de febrer de 1857, 3 de desembre de 1859, 19 de febrer de 1861, 28 de novembre de 1862, 19 de setembre de 1866, 25 d'octubre i 8 i 19 de novembre de 1867, i 26 de maig, 24 de juliol i 7 d'agost de 1868).

45. AMM, acords municipals de 5 de febrer de 1869.

bem la resolució tampoc tenim cap constància d'una assignació en els pressupostos municipals a partir del curs 1868-1869. És per aquest motiu que ens decantem a pensar que a partir d'ara les classes de música que imparteix l'escola de Jaume Isern, ja gran, són privades i sense cap subvenció municipal, i per tant sense l'obligació d'ensenyar cap alumne gratuïtament. Fins al 1877 Isern imparteix classes privades i/o particulars, però en sofrir la feridura, l'any següent, com ja hem dit, el supleix Lluís Viada.

L'estreta relació que Isern inicia el 1829 amb la Capella de Música de Santa Maria és en general bona, excepte quan durant els mesos d'abril i maig de 1852⁴⁶ a la parròquia hi ha alguna desavinença respecte a l'assignació econòmica que Isern rep de l'Ajuntament com a organista. Aquestes diferències s'acaben al cap d'un mes recordant el Consistori a Isern les seves obligacions com a organista i mestre d'orgue dels membres de la capella. A finals d'aquest mateix any Isern forma part del grup que examina els aspirants per ocupar la vacant de xantre de la capella de l'església parroquial, a qui donarà classe d'orgue.⁴⁷ També el 1864 torna a ser a la comissió per examinar dos candidats a la capella.⁴⁸ El 1842 el seu deixeble Manuel Blanch aconsegueix de l'Ajuntament una de les places de supernumerari de la Comunitat de Santa Maria, el 1848 ocupa una plaça de xantre d'aquesta parròquia, també dotada per l'Ajuntament, i el 1853 té el càrrec de mestre de capella.⁴⁹ Més tard dirigeix els treballs de construcció del nou orgue de Santa Maria i en costea gairebé la meitat.⁵⁰

Del període que va del 1869 fins al 1884 no tenim constància que existeixi cap centre sostingut pel Consistori que supleixi aquesta Escola Municipal de Música que dirigia Isern, on ensenyava gratuïtament a quatre alumnes. I quan el 1883 la premsa mataronina es fa ressò que es comença a parlar d'obrir una escola muni-

46. També se li recorda que en els actes que no hi hagi orgue tocarà el violí. Tampoc cobrarà quan la resta de membres de la capella no cobrin. Isern també té l'obligació d'ensenyar a tocar l'orgue als membres de la capella, i aquests tenen l'obligació d'aprendre'n (AMM, acords municipals de 26 i 28 d'abril, i 28 de maig de 1852).

47. Es dona la plaça a Francesc Girban, i com que es recomana que aprengui a tocar l'orgue, Isern s'encarregarà d'ensenyar-lo gratuïtament, perquè com a organista de la parròquia té l'obligació de fer-ho (AMM, acords municipals de 13 de desembre de 1852).

48. La comissió la formen Manel Blanch i Martí Valls, i la plaça és per a candidat a supernumerari de la Capella de Música, els quals cal avaluar sobre els seus coneixements i dots musicals (AMM, acords municipals de 17 de novembre de 1864).

49. Exerceix el càrrec de mestre de capella a partir del 18 de març de 1853, en la vacant que deixa el difunt mossèn Jaume Roura, que també li havia fet classes de música. El 1851 s'ordena capellà (Francisco MAS OLIVER, *Biografía del Rdo. D. Manuel Blanch Puig, Pbro*, Mataró, 1889); *Revista Mataronesa*, núm. 12 (12 març 1865).

50. *Revista Mataronesa*, núm. 47 (17 setembre 1865) i 52 (22 octubre 1865).

cipal gratuïta de música, afirma que fa molt temps que no n'existeix cap a la ciutat.⁵¹ Durant aquests anys l'única entitat que organitza classes gratuïtes de música i que tenen continuïtat a partir de 1867 (almenys fins al 1886) és l'Ateneu Mataronés, que rep algun ajut municipal, i en certa manera podria omplir aquest buit. Cal tenir en compte que probablement Isern influeix en l'obertura d'aquestes classes perquè és soci de l'entitat i, després d'ocupar-hi alguns càrrecs, aquest any n'és el president.⁵²

El 18 de desembre de 1883 l'Ajuntament aprova per unanimitat la creació de l'Escola Municipal de Música a partir de l'1 de gener de 1884,⁵³ però l'obre amb uns objectius clarament diferents, ja que el que es pretén és que sigui la base d'una banda municipal, i la seva obertura està envoltada d'una gran polèmica a nivell popular.⁵⁴ S'emplaça a l'edifici de La Fleca, al costat de l'Escola de Dibuix, també sostinguda per l'Ajuntament.⁵⁵ Finalment, aquesta escola s'incorpora a l'Escola d'Arts i Oficis, quan aquesta obre les portes el 1886, dins la secció de Belles Arts, i amb el mateix Gaspar Collet com a professor.⁵⁶

3.2. L'ensenyament de la música per Jaume Isern i els seus deixebles

Ens és realment difícil separar els ensenyaments que fa Jaume Isern com a Escola Municipal de Música i els que imparteix de manera particular. Creiem que les diferències no poden anar més enllà dels alumnes a qui s'adreça, i és per això que

51. *El Nuevo Ideal*, núm. 7 (18 novembre 1883).

52. En obrir-se el 1884 la nova Escola Municipal de Música, l'Ajuntament redueix la seva assignació a l'Ateneu Mataronés.

53. La premsa local té dues opinions clarament oposades als objectius i procediment que s'ha seguit per obrir el centre i que s'exposen més endavant. En el Consistori, el senyor Mosella també exposa que s'hauria d'estudiar més la iniciativa, proposa un concurs oposició per ocupar la plaça de director i que no es rebaixin les subvencions als ateneus (*El Nuevo Ideal*, núm. 14 (6 gener 1884)).

54. *Semanario de Mataró*, núm. 31 (23 desembre 1883); *El Nuevo Ideal*, núm. 12 (23 desembre 1883) i núm. 14 (6 gener 1884).

55. L'Escola de Dibuix i la de Música municipals seran annexes a l'Escola d'Arts i Oficis quan obri el 1886 (provisionalment ho farà al carrer Nou, a l'edifici de l'antic Ateneu Mataronés, però el 1891 ja passarà a l'edifici de La Fleca). El reverend Pasqual Collet, com a director de l'Escola Municipal de Música, obsequia l'Ajuntament amb una serenata als patis de les Cases Consistorials el primer dilluns de gener de 1884 (AMM, acords municipals de 18 de desembre de 1883, 6 de maig i 30 de setembre de 1886, i 30 d'octubre de 1894); *Semanario de Mataró*, núm. 31 (23 desembre 1883); *El Nuevo Ideal*, núm. 12 (23 desembre 1883), i 14 i 6 de gener de 1884; *El Liberal* (20 gener 1884).

56. A partir dels dos dictàmens fets per les comissions de foment i especial de l'Escola d'Arts i Oficis s'aproven les bases del centre (AMM, acords municipals de 14 d'octubre de 1886; *El Mataronés*, any 11, núm. 21 (23 maig 1886) i núm. 43 (17 octubre 1886)).

considerarem l'ensenyament que fa com un tot, sense fer-ne cap distinció independentment de si rep els honoraris procedents de l'assignació de l'Ajuntament o de particulars.

Un moment d'especial rellevància en el seu magisteri, tant musical com de l'ensenyament de cecs, és el naixement del seu fill Carles el 1843 i, com ja hem dit, és també invident, i gran geni musical.

Pedagògicament, les referències bibliogràfiques són que ensenya música amb «capacitat i bon zel», i que obté bons resultats. Els ensenyaments que imparteix són majoritàriament de solfeig, violí, piano i orgue.⁵⁷ Segons els informes del mateix Isern, la majoria dels seus alumnes gratuïts progressen adequadament en els estudis.⁵⁸ Les classes les fa a casa seva, ja siguin particulars o com a Escola Municipal de Música.

En els estudis gratuïts ensenya principis elementals de música i tenen una durada que podem fixar, per norma general, entre els quatre i els sis anys: amb quatre anys els alumnes han adquirit els coneixements necessaris per poder anar a treballar i al cap de sis anys han acabat els estudis.⁵⁹ Pensem que per als ensenyaments elementals de pagament podríem parlar d'uns continguts i d'una durada similars, als quals cal sumar estudis d'aprofundiment que molt probablement s'hi afegeixen. Creiem que és una excepció com a alumne gratuït el fet que el seu deixeble preferit, Lluís Viada, segueixi estudis gratuïts més d'onze anys,⁶⁰ durant els quals ja comença a tocar l'orgue públicament,⁶¹ i és molt probable que després de deixar una d'aquestes places continués al costat del mestre durant molt més temps com a ajudant a les classes, i encara més tenint en compte que a partir de 1877 Isern queda parcialment impedit i Viada assumeix les seves obligacions tant d'organista com, l'any següent, també de les lliçons de música.

Pel que fa als alumnes i deixebles de Jaume Isern, a partir de les dades que tenim creiem que els podem diferenciar en diversos grups atenent a qui van adreçades, els nivells i matèries que imparteix:

— Professors de música i afeccionats mataronins rellevants pel seu renom posterior tant de l'àmbit local com català.⁶²

57. AMM, acords municipals de 4 de març de 1845.

58. AMM, acords municipals de 13 de desembre de 1850.

59. AMM, acords municipals de 4 de març de 1845, 26 de febrer de 1847, 13 de desembre de 1859 i 5 de febrer de 1869.

60. AMM, acords municipals de 8 de novembre de 1867.

61. El 1864 Lluís Viada Castellà ha tocat l'orgue a les quaranta hores de les religioses carmelites, i anteriorment havia tocat al Casino Mataronés (*Revista Mataronesa* (30 octubre 1864)).

62. «D. Jaime Isern y Colomer», *Mataró: El Mataronés, suplemento artístico literario de mataroneses ilustres* (Mataró), any 1, núm. 1 (abril 1887), p. 2 i 5.

1. Manuel Blanch Puig (1827-1883), prevere, estudia piano i composició musical amb Isern, comença a compondre el 1844, als vint-i-un anys. Compon la *Missa de glòria per a quartet, solista, cor i orquestra*, el 1848, coneguda com *Missa de Les Santes*, influïda pels corrents estètics italians del seu temps. Mestre de capella de l'església de Santa Maria a partir de 1853. Compon un *Miserere* el 1859, la *Missa de Rèquiem* el 1874, i fins a més de vint-i-quatre obres.⁶³

2. Nicolau Guañabens Giralt (1826-1889), membre de la burgesia liberal, comerciant i metge, alhora que compositor de sarsueles, cançons, Te Deum, misses, etc. Seguidor de l'estil operístic italià. Autor de l'òpera *Arnaldo di Erill*, estrenada al Gran Teatre del Liceu de Barcelona.⁶⁴

3. Lluís Viada Castellà, organista de Santa Maria.⁶⁵

4. I afeccionats, fills de la classe benestant que estudiaven piano com a guarniment.⁶⁶

— Membres de la Capella de Música de Santa Maria a partir de 1829. Com a organista ha d'ensenyar-los a tocar l'orgue.⁶⁷

— Alumnes de les classes gratuïtes, on ensenya principis elementals de música: per les dades que tenim de funcionament de l'escola municipal i pel que fa a les quatre places gratuïtes disponibles, de 1840 a 1868 hi han passat un mínim de vint-i-cinc alumnes, tots ells considerats per l'Ajuntament com a necessitats, sovint fills de vídua, amb una mitjana d'estada al centre d'entre quatre i sis anys.

— Alumnes cecs: no tenim cap constància que en tingui cap, i tampoc podem afirmar si els sis cecs que hi ha en el cens de 1835⁶⁸ i que saben tocar el violí han fet classes amb ell, ni si posteriorment en segueixen de gratuïtes o de pagament.

Terenci THOS I CODINA, *Biografies de D. Jaume Isern y Colomer...*; Lluís VILADEVALL I MALGÀ, *Els Isern íntims*, p. 20.

63. La Missa de les santes Juliana i Semproniana (actuals patrones de la ciutat) s'estrenà el 27 de juliol de 1848, actual festa major (Francisco MAS OLIVER, *Biografía del Rdo. D. Manuel Blanch Puig, Pbro, Mataró*, 1889). (Per a més informació sobre les seves obres, consulteu: Jaume GONZÁLEZ-AGÀPITO, «Esbós biogràfic i obra musical de Mn. Manuel Blanch i Puig», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* (Mataró), núm. 17 (juliol 1983), p. 13-20.)

64. Nicolau GUANYABENS CALVET, «La música de Nicolau Guañabens i Giralt», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* (Mataró), núm. 15 (desembre 1982), p. 15-25.

65. Ja el 1874 és organista de la parròquia (Francisco MAS OLIVER, *Biografía del Rdo. D. Manuel Blanch Puig, Pbro.*).

66. Francesc COSTA I OLLER, *Mataró liberal 1820-1856: La ciutat dels burgesos i proletaris*, Mataró, Caixa d'Estalvis Laietana, 1985, p. 15.

67. Entre els alumnes de rellevància també hi ha mossèn Martí Valls, mossèn Francesc Andreu Novell i mossèn Josep Gomis (AMM, acords municipals de 28 de maig i 13 de desembre de 1852; Lluís VILADEVALL I MALGÀ, *Els Isern íntims*, p. 20).

68. AMM, AH-224.

Sabem que Isern fa servir l'instrument que ha inventat per escriure música; en canvi no conservem partitures de les seves composicions, ni tampoc tenim constància que l'utilitzi pedagògicament, si bé podem suposar que també l'usa el seu fill Carles.⁶⁹

Jaume Isern sap crear una escola al seu entorn, d'una manera paral·lela a la que s'havia format secularment en la clerecia de la Capella de Música de Santa Maria però més moderna, amb ambient de cenacle i tertúlia que està al dia tant de les darreres novetats de l'estètica musical com del pensament polític, gràcies als seus contactes forans, i on els seus deixebles més destacables (com Blanch, Guañabens i Viada) saben trobar l'estímul i l'al·licient a les seves inquietuds musicals.⁷⁰ A partir de la meitat del segle aquests cenacles privats són l'escenari on es conrea la música culta i on es fan recitals de piano com a instrument solista o acompanyat pel cant.⁷¹

3.3. *Altres escoles de música i ensenyaments musicals a la ciutat*

Tenim poques dades d'altres mestres de música que exerceixin a la ciutat en el període que ens ocupa, i no n'hi ha cap que tingui el ressò i la importància que té l'ensenyament d'Isern, ja sigui de manera particular o sota la protecció municipal. La majoria exerceix a partir de la dècada dels seixanta, alguns són deixebles d'Isern, i es dediquen al magisteri com a tasca complementària de les seves obligacions, sovint músics, afinadors o venedors de pianos.

Els músics que fan classes es dediquen majoritàriament a l'ensenyament privat, amb pocs deixebles, o particular a casa de l'alumne o del mateix mestre. Per tant, són classes destinades a un públic minoritari i benestant. Les dues iniciatives particulars que sembla que tenen una major envergadura, pel que fa a les classes que es proposen impartir i que tenen el magisteri musical com a tasca prioritària dins les seves ocupacions, són les de Vila el 1858 i les d'un altre músic, de qui no sabem el nom, el 1867.⁷² Tots dos es plantegen un ensenyament que comprèn diferents graus i classes, i fins i tot el primer ofereix ensenyar gratuïtament a quatre joves pobres que l'Ajuntament designi, però en cap dels dos casos en tenim cap referència posterior. És també de destacar la iniciativa del músic Gabriel

69. MASMM, llibres de la Capella de Música.

70. Jaume GONZÁLEZ-AGÀPITO, «Esbós biogràfic i obra musical...», p. 13-20.

71. Francesc COSTA I OLLER, *Mataró liberal 1820-1856...*, p. 15.

72. En els padrons municipals d'aquests anys no hi ha el carrer de la Riera, i no el podem identificar (AMM, GOB 96/97).

Díez, que a partir de novembre de 1868 ensenyarà a senyoretetes i altres alumnes, que és professor de piano, ve a viure a la ciutat i és deixeble del professor del Conservatori del Liceu de Barcelona, el senyor Biscarri.⁷³

Com a institució, l'Ateneu Mataronés el setembre de 1864 inicia unes classes de música de pagament d'onze a dotze del matí, però no tenim constància de si finalment s'arriben a desenvolupar. Però a partir de setembre de 1867 comença a impartir-se música dins les classes gratuïtes nocturnes per a la classe obrera, que tenen continuïtat, a càrrec de Nicolau Guañabens, que n'és soci professor i deixeble de Jaume Isern, de solfeig, instrumentació i composició els dimarts, dijous i dissabte.⁷⁴

Els col·legis privats grans també ofereixen estudis de música als alumnes, entre els quals el Colegio de Juan B. Viza a partir de 1854 com a opcional i de pagament, el Colegio Valldemia a partir de 1855 dins dels estudis artístics amb solfeig i piano inclosos en el preu, el Colegio Mataronés a partir de 1861 com a opcional i de pagament, el Col·legi de Nenes de Sant Josep a partir de 1853 com a assignatura opcional i de pagament, el Colegio de Señoritas de Ana Casañas des del curs 1864-1865 com a opcional i de pagament, i al Cor de Maria també hi ha la directriu de fer-ne, però no tenim constància que s'arribin a materialitzar. També a l'església de Santa Anna dels Pares Escolapis hi ha una escolania per al culte de l'església, i en els exàmens públics del col·legi hi ha una part musical, almenys en el període 1820-1823, però no hi ha constància que s'imparteixi aquesta matèria a l'escola fins al 1865, en què els pensionistes fan música però han de pagar les classes a part.⁷⁵

4. Conclusió

La vida de Jaume Isern està marcada per la música i la seva condició de cec. En concret el seu magisteri musical l'exerceix ja sigui en classes particulars des de 1821, com també a la Capella de Música a partir del seu nomenament com a organista el 1829 o com a director professor de l'Escola Municipal de Música de 1840

73. AMM, acords municipals de 5 de març de 1858; *Crónica Mataronesa*, núm. 2, (13 gener), 31-33 (11, 18 i 25 agost), i 35 (8 setembre 1867); núm. 46 (8 novembre 1868).

74. *Crónica Mataronesa*, núm. 35 (8 setembre 1867) i núm. 37 (13 setembre 1868); *Revista Mataronesa*, núm. 34 (11 setembre 1864).

75. Joan FLORENSA PARÉS, *L'ensenyament a Catalunya durant el Trienni Liberal (1820-1823): El mètode dels escolapis*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996, p. 243-244; *Ejercicios literarios que ofrecen al público las aulas de Aritmética, Gramática, Oratoria y Poesía de las Escuelas Pías de la Ciudad de Mataró, en los días 10, 11, 12, 13 de julio de 1.821, a las 4 de la tarde*, Mataró, J. Abadal, 1821; *Diario de Barcelona* (25 juliol 1865).

a 1868, però també des de la creació del cenacle musical i literari que hi ha al seu voltant. Isern és cec però en l'art musical només utilitza adaptacions a causa de la seva discapacitat en els inicis dels seus estudis. Com a invident vol facilitar l'educació dels cecs i construeix diversos aparells per a l'escriptura musical, l'escriptura i el càlcul, i en promou l'educació, entre la qual podem destacar que els alumnes cecs arriben a tenir preferència en les quatre places gratuïtes de l'Escola Municipal de Música.

El cas de Mataró és ben representatiu del procés que segueix l'art musical al segle XIX a Catalunya: fins al segle XVIII la Capella de Música té un mestre, organista, sis escolans, junt amb els ministrils que s'hi afegien amb la flauta, violins i baixó.⁷⁶ Després de la segona desamortització a la Capella es mantenen amb prou feines el mestre, l'organista i quatre escolans, a més dels xantres preveres, a qui ja no se'ls exigeix gaire formació musical.⁷⁷

El moviment musical a Mataró al segle XIX no ha estat estudiat a fons, però hi ha un petit cenacle de literats i músics de cert rellau al voltant de Jaume Isern cap a la meitat del segle, molts dels quals són deixebles seus i aquí troben ressò les seves produccions musicals. Alguns dels seus membres són: Manuel Blanch, Nicolau Guañabens, Lluís Viada i el seu fill Carles Isern, tots ells músics i compositors destacables tant en l'àmbit local com català, i que estan al corrent de les darreres novetats musicals de Barcelona.

Pel que fa a la pedagogia musical a Catalunya, no és fins al 1838 que es crea a Barcelona el primer centre d'ensenyament musical, que fins aquells moments ha estat circumscrit a les esglésies, les catedrals i els monestirs, i impartit pels mestres de capella o per professors particulars. Aquest any el Liceu Philharmònic-Dramàtic Barcelonès, que després esdevindrà el Gran Teatre del Liceu, decideix crear una institució d'ensenyament musical i de les arts escèniques, i confia la música a Marià Obiols, deixeble de Giuseppe Mercadante,⁷⁸ que en aquells moments és l'únic espanyol que ha estrenat una òpera a l'Scala de Milà. S'ha d'esperar fins al 1886 per tenir un centre de caràcter oficial com el Conservatori Municipal de Música.⁷⁹

76. A Mataró, ja durant el segle XVII, la Universitat de la vila paga un mestre de capella, que té l'obligació d'ensenyar als alumnes més aptes cant, i a llegir i a escriure (AMM, AH-21; Joaquim LLOVET, *Mataró: Dels orígens de la vila...*, p. 160-169).

77. En el concurs oposició es dona la plaça de xantre de la Capella de Música de Santa Maria a Francesc Girban el 1852, i com que es recomana que aprengui a tocar l'orgue, Isern li ensenyarà gratuïtament perquè com a organista nomenat de la parròquia aquesta és una de les seves obligacions (AMM, acords municipals de 13 de desembre de 1852).

78. Marià Obiols (1808-1888). Giuseppe Mercadante (1795-1870).

79. Jaume BOTER DE PALAU RÀFOLS, «La música a Catalunya (1800-1875)», *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* (Mataró), núm. 17 (juliol 1983), p. 25-29.

Així doncs, l'Escola Municipal de Música de Mataró que funda l'Ajuntament el 1840 apareix només dos anys després de la primera que es crea a Barcelona, però, a diferència d'aquesta, és d'iniciativa municipal i resta oberta només fins al 1868. Les escoles municipals de música de la rodalia de Barcelona, de Gràcia i Sant Martí de Provençals són molt posteriors a les de Mataró (1876 i 1892).⁸⁰ Amb tot el que hem dit fins aquí queda demostrat una vegada més l'empenta i iniciativa de la ciutat de Mataró, que al llarg del segle XIX assolí —no només en el camp de la indústria i manufactures, sinó també en el terreny cultural— un paper cabdal en la història de Catalunya. Pensem que la història de la família Isern i la tradició musical mataronina que hem apuntat ho il·lustra d'una manera inequívoca i feaent.

Bibliografia

- ALBERDI, Ramón. *La formación profesional en Barcelona: Política, pensamiento, instituciones 1875-1923*. Barcelona: Don Bosco, 1980.
- BOTER DE PALAU RAFOLS, Jaume. «Els primers anys de Jaume Isern». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* [Mataró], núm. 15 (desembre 1982), p. 5-15.
- CAMPDERÁ CAMIN, Francisco. *Descripciones de algunos instrumentos para enseñar a los ciegos las primeras letras y la escritura en notas de música por D. Jaime Isern, ciego de nacimiento. Antecede una noticia bibliográfica del autor. Escrita por D. Francisco Campderá y Camin, socio corresponsal de la Real Academia de Ciencias Naturales y Artes de la ciudad de Barcelona, de la Sociedad Económica de Amigos del País de la misma y de la de Tortosa, etc. Con láminas*. Barcelona: Imprenta de D. Francisco Oliva, carrer de la Plateria, 1837.
- CORTÉS, Francesc. «Cent cinquanta anys de la missa de Mn. Blanch: una partitura viva». A: *150 anys de la missa de Mn. Blanch: una partitura viva*. Mataró: Gràfiques Solà, 1998.
- COSTA I OLLER, Francesc. *Mataró liberal 1820-1856: La ciutat dels burgesos i proletaris*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 1985.
- «D. Jaime Isern y Colomer». *Mataró: El Mataronés, Suplemento Artístico Literario de Mataroneses Ilustres* [Mataró], any 1, núm. 1 (abril 1887), p. 2 i 5.
- Ejercicios literarios que ofrecen al público las aulas de Aritmética, Gramática, Oratoria y Poesía de las Escuelas Pías de la Ciudad de Mataró, en los días 10, 11, 12, 13 de julio de 1821, a las 4 de la tarde*. Mataró: J. Abadal, 1821.
- FLORENSA PARÉS, Joan. *L'ensenyament a Catalunya durant el Trienni liberal (1820-1823): El mètode dels escolapis*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996.
- GONZÁLEZ-AGÀPITO, Jaume. «Esbós biogràfic i obra musical de Mn. Manuel Blanch i Puig». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* [Mataró], núm. 17 (juliol 1983), p. 13-20.
- GUANYABENS CALVET, Nicolau. «La música de Nicolau Guañabens i Giral». *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró* [Mataró], núm. 15 (desembre 1982), p. 15-25.

80. Ramón ALBERDI, *La formación profesional en Barcelona: Política, pensamiento, instituciones 1875-1923*, Barcelona, Don Bosco, 1980, p. 344-425.

- GUILLIÉ, S. *Essai sur l'instruction des aveugles*. París: Imprimé par les Aveugles, 1817.
- LLOVET, Joaquim. *Mataró, dels orígens de la vila a la ciutat contemporània*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 2000.
- MAS OLIVER, Francisco. *Biografía del Rdo. D. Manuel Blanch Puig, Pbro.* Mataró, 1889.
- THOS I CODINA, Terenci. *Biografies de D. Jaume Isern y Colomer y D. Carles Isern y Vinyas: Solemnitat literari-musical de les Santes de 1889*. Mataró: Establiment tipogràfic de Filicià Horta. Carrer d'Argentona, núm. 3, 1889.
- «Necrología de D. Carlos Isern y Vinyas». *Mataró: Revista de Catalunya* [Mataró] (15 juliol 1862), p. 348.
- VILÀ PALÀ, Claudio. *Escuelas Pías de Mataró: Su historial pedagógico*. Salamanca: Calatrava, 1972.
- VILADEVALL I MALGÀ, Lluís. *Els Isern íntims*. Mataró: Impremta Minerva: Publicacions del *Diario de Mataró*, s. d.

Periòdics

- Crónica Mataronesa* (1867-1868)
- Diario de Barcelona* (1857, 1861 i 1865)
- El Liberal* (1884)
- El Mataronés* (1884 i 1886)
- El Nuevo Ideal* (1883-1884)
- Revista Mataronesa* (1864 i 1865)
- Semanario de Mataró* (1883)

Documents diversos

- ARXIU GENERAL HISTÒRIC DE LA UNIVERSITAT DE BARCELONA [AGHUB]. Documents 22/4/4/2, 22/4/4/11, 22/4/5/12 i 22/4/5/13.
- ARXIU MUNICIPAL DE MATARÓ [AMM]. Acords municipals dels anys 1817 al 1820, del 1838 al 1869, 1883, 1886 i 1894.
- ARXIU MUNICIPAL DE MATARÓ [AMM]. Padrons GOB 50/51, GOB 53, GOB 56/57, GOB 63/64/65, GOB 82/83/84 i GOB 96/97.
- ARXIU MUNICIPAL DE MATARÓ [AMM]. Arxiu Històric [AH]. Lligalls AH-21, AH-105, AH-170, AH-175, AH-177 i AH-224.
- BIBLIOTECA DE CATALUNYA [BC]. Fons de la Junta de Comerç [JC]. Lligalls JC-IVI, JC-IVI, JC-LXXIX. Llibre 202.
- MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA DE MATARÓ [MASMM]. Llibres de la Capella de Música.